

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 106, Temmuz 2020, s. 9-21

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.43854>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

29.05.2020

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date

29.07.2020

Prof. Dr. Figen GÜRSOY

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü
gursoy.f@gmail.com

Öğr. Gör. Selin İKİZ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve
Gençlik Hizmetleri Bölümü
selin.ikiz@bilecik.edu.tr

3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Öz

Araştırmada 3-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma Bilecik il merkezinde yaşayan ve 3-6 yaş grubu çocuğa sahip 12 anne ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların çoğunlukla çocuk haklarını; çocukların güvenli yaşamasını sağlayan haklar ve çocukların istek ve görüşlerini dile getirebilme özgürlüğü olarak tanımladıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan annelerin çocuk haklarını en çok koruma kelimesiyle ilişkilendirdikleri, çocukların sahip olması gereken haklara ilişkin en çok ifade ettikleri hakkın sevmeye ve sevilme hakkı olduğu, daha çok sosyal medya aracılığı ile çocuk haklarına yönelik bilgi edindikleri, çocuklarına çoğunlukla tanımakta oldukları hakkın ifade özgürlüğü hakkı olduğu, anneler tarafından en önemli görülen hakkın sevmeye sevilme hakkı olduğu, çocuklarının haklarının ihlal

edildiği durumlarda çocuklarının kendi haklarını kendilerinin korumasını sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çocuk hakları, anne, çocuk.

THE VIEWS OF THE MOTHERS WITH 3-6 YEARS OLD OF CHILDREN ON THE RIGHTS OF CHILDREN

Abstract

In the study, it was aimed to examine the views of mothers with 3-6 years old children on the right of children. The study was carried out with 12 mothers living in Bilecik city center and having 3-6 age group children. In the study carried out using qualitative research method, the data were collected through a semi-structured interview form developed by the researchers. Content analysis method was used to analyze the collected data. As a result of the research, it was seen that the participants mostly define children's rights as the rights that ensure the safe living of children and the freedom to express their wishes and opinions. It was observed that the mothers participating in the research mostly associated children's rights with the word protection, the most expressed right of children about the rights they should have was the right to love and be loved, they mostly got information about the rights of children through social media, the right that they often gave their children was the right to freedom of expression, the most important right seen by mothers was the right to love and to love, in cases where the rights of their children were violated, they tried to ensure that their children protected their own rights.

Keywords: The rights of the child, mother, child.

GİRİŞ

Çocuk hakları, çocukların sağlıklı bir birey olarak büyüme ve gelişmeleri için onların yüksek yararını gözetken ve bütün çocuklara tanınması gereken hukuk tarafından korunan haklarıdır (Akyüz, 2011; Akyüz, 2000). Tarihsel sürece bakıldığında çocukların haklarını güvence altına alabilmek adına pek çok uluslararası sözleşme imzalanmış bu yasal düzenlemeler içinde en etkili olan sözleşmelerden birisi ise 20 Kasım 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmuştur (Washington, 2010). Ülkemizin de taraf olduğu bu sözleşme sayesinde bütün çocukların ayırım gözetmeksizin yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları dahil olmak üzere sahip oldukları hakların kabul edilerek güvence altına alınması yolunda önemli bir adım atılmıştır (Yavuz Yayla, 2018).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile öncelikle anne baba başta olmak toplumdaki tüm kişi ve kurumlara, bu hakların uygulanması ve korunması konusunda büyük sorumluluklar verilmektedir (Yavuz Yayla, 2018). Bu sorumlulukların yerine getirilmesi bakımından öncelikli olarak bu hakların bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Bu hakların uygulanması ve korunması açısından çocukların da kendi haklarını bilmesi ve bu hakları koruyan bireyler olarak yetişmesi gerekmektedir. Bu açıdan başta aile olmak üzere, eğitimciler ve devlete büyük görevler düşmektedir (Yeşil, 2002).

Özellikle birçok gelişim alanında kritik bir öneme sahip olan ve bireyin tüm yaşamında etkisi çok büyük olan okulöncesi dönemde, ebeveynlerin bu hakların bilincinde olarak

çocuklarını demokratik bir ortamda, hakları korunan ve bu haklarının bilincinde olan sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmesi toplumların demokratik ve barışçıl şekillenmesi, nitelikli nesillerin ortaya çıkabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Howe ve Covell, 2005; Gür, 2019; Unutkan, 2008). Bu açıdan alan yazın incelendiğinde çocuk haklarının öğretimine ilişkin programların tasarlandığı; öğretmenlerin, öğretmen adaylarının, ebeveynlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları konusunda bilgi düzeylerinin ve tutumlarının nicel araştırma yöntemleri kullanılarak araştırıldığı; okul öncesi döneme yönelik çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelendiği; çocukların bu haklara bakış açılarının ortaya çıkarıldığı, ailede bu hakların uygulanma düzeyinin incelendiği pek çok araştırmanın olduğu görülmektedir (Deb ve Mathews, 2012; Durualp, Kadan ve Durualp, 2017; Gür, 2019; Kesayak, 2018; Kızıllırmak ve Ersoy, 2015; Kor, 2013; Karaman, Kepenekçi ve Aslan, 2011; Kaya, 2011; Tüysüzer, 2018, Torun ve Duran, 2014; Washington, 2010; Yurtsever, Kılıçgün ve Oktay, 2011). Fakat çocuk hakları konusunda özellikle okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ebeveynlerin görüşleri hakkında yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu sebeple çocukların genellikle gün boyu birlikte daha çok zaman geçirdikleri, çocuğun gelişiminde büyük role sahip olan annelerin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesinin, konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada 3-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada katılımcıların algılarını ve bakış açılarını doğrudan öğrenebilmek, derinlemesine bilgi edinebilmek, olay ve olguları doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde inceleyebilmek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada 3-6 yaş grubundaki çocukların annelerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin betimleyici olarak ortaya konulabilmesi için hazırlanan görüşme formu kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşme öncesinde hazırlanan sorulara ek olarak araştırmacıya katılımcıların verdiği yanıtları derinlemesine sorgulaması için esneklik tanıyan bir tekniktir (Demir, 2017; Seggie ve Bayyurt, 2015).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Bilecik il merkezinde yaşayan 3-6 yaş grubu çocuğa sahip 12 anne oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma örneklem yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme yöntemleri arasında yer alan benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmaya katılan annelerin 4'ü kız, 8'i erkek çocuğa sahiptir. Annelerin 6'sı ev hanımı, 2'si işçi, 2'si memur, 1'i serbest meslek, 1'i sağlık personelidir. Annelerin 2'si 25-30 yaş aralığında, 7'si 31-35 yaş aralığında, 3'ü 36-40 yaş aralığındadır. Annelerin sahip oldukları 3-6 yaş grubu çocukları, okul öncesi eğitimden yararlanmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Çocuk Haklarına İlişkin Görüşme Formu kullanılmıştır. Çocuk Haklarına İlişkin Görüşme Formunda yer alan sorular; araştırmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği bakımından 3 alan uzmanı tarafından incelendikten sonra görüşler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılarak görüşme formunun son şekli verilmiştir. Uzman görüşü sonrasında hazırlanan görüşme formu ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 3 anne ile gerçekleştirilen pilot görüşme sırasında soruların anlaşılabilirliğine dikkat edilerek gerekli

düzeltilmeler yapılmıştır. Alınan uzman görüşleri ve yapılan pilot görüşmeler sonucunda görüşme formu son şeklini almıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri hazırlanan soru formu aracılığıyla, gönüllü annelerin uygun oldukları gün ve saatlerde yapılan birebir ve yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce annelerden görüşme sırasında ses kaydı yapılabilmesine dair izin talep edilmiş fakat izin vermemeleri neticesinde sorulara verilen yanıtlar görüşme esnasında yazıya geçirilmiştir. Gerçekleştirilen her bir görüşme yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür. Araştırma sürecinde katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli kalması açısından her bir katılımcıya sırasıyla K1'den K12'e kadar kod numarası verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmek amacıyla verilerin çözümlenmesi sırasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, birbirine benzeyen verilerin belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi sonucunda elde edilen verilerin düzenlenip yorumlanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

BULGULAR

Bu bölümde 3-6 yaş grubundaki çocukların annelerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerine yönelik elde edilen veriler kategoriler halinde tablolaştırılarak sunulmuştur. Bu kapsamda aşağıda annelere yöneltilen sorular ve annelerin verdikleri yanıtlara ilişkin alıntılara da yer verilmiştir.

İlk olarak annelere 'Çocuk hakları nedir? Çocukların hakkı var mıdır? Olmalı mıdır?' sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların tamamının çocukların haklarının olduğu ve bu hakların olması gerektiğine ilişkin ortak bir yanıt verdikleri görülmektedir. Bu kapsamda çocuk haklarının tanımına ilişkin yapılan içerik analizinden elde edilen veriler kategoriler halinde Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1. Çocuk haklarının tanımına ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Çocukların güvenli bir şekilde yaşaması sağlayan haklardır.	4
Çocukların istek ve görüşlerini dile getirme özgürlüğüdür.	4
Çocukların sevgi ve saygı ortamında yaşamını sürdürebilmesidir.	2
Çocukların istediklerini yapabilme özgürlüğüdür.	1
Çocukların birey olmasını sağlayan haklardır.	1

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin çoğunlukla çocuk haklarını; çocukların güvenli yaşamasını sağlayan haklar (f:4) ve çocukların istek ve görüşlerini dile getirebilme özgürlüğü (f:4) olarak tanımlayarak özgürlük ve güvenli bir yaşama vurgu yaptıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan diğer anneler tarafından ise çocuk haklarının tanımına yönelik verilen cevaplara bakıldığında, çocukların sevgi ve saygı ortamında yaşamını

sürdürebilmesidir (f:2), çocukların isteklerini yapabilme özgürlüğüdür (f:1), çocukların birey olmasını sağlayan haklardır (f:1) şeklinde cevapların verildiği görülmektedir.

Anneler tarafından bu soruya verilen yanıtlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

K.1. 'Çocukların hakları vardır ve kesinlikle de olmalıdır. Çocuk hakları bence istediklerini yapabilme özgürlüğüdür. Mesela istediklerini söyleyebilme, istediği şekilde oyun oynayabilme gibi.'

K.5. 'Çocuk hakları tabi ki vardır ve olmalıdır. Çocuk haklarını tanımlayacak olursam bence onları koruyan, onların güvenli bir şekilde hayatını sürdürmesine yardımcı olan haklardır.'

Annelere yöneltilen 'Çocukların sahip olması gereken hakları nelerdir?' Sizde çocukların bu haklara sahip olması neden önemlidir?' sorusuna ilişkin verilen yanıtlar değerlendirilerek Tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2. Çocukların sahip olması gereken haklarına ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Sevme sevilme hakkı	5
İfade özgürlüğü hakkı	4
Eğitim hakkı	4
Yaşama hakkı	3
Oyun hakkı	3
Korunma hakkı	2
Barınma hakkı	2
Beslenme hakkı	1
Katılım hakkı	1
Sağlık hakkı	1

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların çocukların sahip olması gerektiğini düşündükleri hakların neden önemli olduklarına ilişkin verdikleri cevapların ortak bir yanıt içerdiği görülmektedir. Bu kapsamda bu hakların gerekliliğine ilişkin yanıtlara bakıldığında annelerin çoğunun çocukların özgüvenli, sağlıklı ve iyi eğitilmiş bir birey olabilmeleri için önemli olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 2' e göre verilen cevaplara ilişkin kategoriler incelendiğinde annelerin çocukların sahip olması gereken haklara ilişkin en çok ifade ettikleri hakkın sevme ve sevilme hakkı (f:5) olduğu, bu hakkı ise sırasıyla eğitim hakkı (f:4), ifade özgürlüğü hakkı (f:4), oyun hakkı (f:3), yaşama hakkı (f:3), korunma hakkı (f:2), barınma hakkı (f:2), beslenme hakkı (f:1), katılım hakkı (f:1) ve sağlık hakkının (f:1) izlediği görülmektedir.

Annelerin bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

K.3. "Çocukların sahip olması gereken haklar; karar verebilme hakkı, seçebilme hakkı, özgürce konuşabilme hakkı, hayır diyebilme hakkı olmalıdır. Bu haklar kişiliğin oluşması, kendine güvenli bir birey olabilmeleri için önemlidir."

K.10. “Çocukların sahip olması gereken haklar, konuşmak, önemsenmek, özgürce oynamak, sağlık, yaşama ve barınma haklarıdır. Bu haklar çocukların ileride sağlıklı, özgüvenli, değerli bir birey olması için gereklidir. “

Annelere yöneltilen ‘Çocuk haklarını tek bir kelime ya da kavramla anlatmak isterseniz nasıl anlatırsınız?’ sorusuna verilen yanıtlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Çocuk haklarının tek bir kelime/kavramla ilişkilendirilmesine ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Koruma	4
Gelecek	3
Nefes alma	2
Sabır	1
Var olma	1
Hayat	1

Tablo 3’ e göre verilen cevaplara ilişkin kategoriler incelendiğinde annelerin çocuk haklarını en çok koruma (f:4) kelimesiyle ilişkilendirdikleri; bunun yanı sıra annelerin çocuk haklarını sırayla gelecek (f:3), nefes alma (f:2), sabır (f:1), var olma (f:1) ve hayat (f:1) kelimeleriyle ifade ettikleri görülmektedir.

Annelerin bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin örnek aşağıda verilmiştir.

K.4. “Çocukların hayatlarının şekillenmesinde etkili olduğu için çocuk haklarını gelecek kelimesiyle anlatabilirim.”

Annelere yöneltilen ‘Çocuk hakları ile ilgili bilginiz var mı? Varsa bu bilgileri nereden öğrendiniz ya da nereden elde ettiniz?’ sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. Çocuk haklarına yönelik elde edilen bilgilerin kaynağına ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Sosyal medya	5
Kitaplar	3
İnternet (arama motorları vb.)	3
Televizyon	2
Söyleşi	1
Sivil toplum kuruluşları	1
Gazete	1

Annelere çocuk haklarına yönelik olarak bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda tüm annelerin bilgi sahibi olduklarına yönelik ortak bir yanıt verdikleri görülmektedir. Tablo 4’ e göre verilen cevaplara ilişkin kategoriler incelendiğinde ise annelerin en çok sosyal medya (f:5) aracılığı ile çocuk haklarına yönelik bilgi edindikleri, bununla birlikte sırasıyla kitaplar (f:3), internet (arama motorları vb.) (f:3), televizyon (f:2), gazete (f:1), söyleşi (f:1) ve sivil toplum

kuruluşlarının (f:1) annelerin çocuk hakları konusunda bilgi edindiği kaynaklar olduğu görülmektedir.

Annelerin bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

K.4. *'Evet bilgim var. Sosyal medya ve TV sayesinde çocuklarla ilgili pek çok şey okuyor ve görüyoruz. Buna çocuk hakları da dahil.'*

K.3. *'Evet bilgim var. Kişisel gelişim kitaplarından, söyleşilerden öğreniyorum. Mesela en son Üstün Dökmen'in söyleşisine gitmiştim, orada çocuk haklarından da bahsetmişti.'*

Annelere yöneltilen 'Çocuğunuza tanıdığınız haklar nelerdir?' sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki Tablo 5 de verilmiştir.

Tablo 5. Annelerin çocuklarına tanıdığı haklara ilişkin görüşler

Kategoriler	f
İfade özgürlüğü hakkı	9
Oyun hakkı	7
Eğitim hakkı	6
Sevme sevilme hakkı	4
Katılım hakkı	3
Yaşama hakkı	2
Beslenme hakkı	2
Barınma hakkı	1
Korunma hakkı	1
Sağlık hakkı	1

Tablo 5'e göre verilen cevaplar değerlendirildiğinde annelerin çocuklarına en çok tanımakta oldukları haklar sırasıyla ifade özgürlüğü hakkı (9), oyun hakkı (7), eğitim hakkı (6), sevme sevilme hakkı (4), katılım hakkı (3), yaşama hakkı (2), beslenme hakkı (2), barınma hakkı (1), korunma hakkı (1) ve sağlık hakkı (1) olduğu görülmektedir.

Annelerin bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

K.8. *'Çocuğumun kendini ifade etmesi için onu dinliyorum. Sevgi ve ilgi gösteriyorum.'*

K.11. *'Kendini özgürce ifade edebilme hakkını tanıyorum. Her türlü sağlık problemimde ilgileniyorum, onu doktora götürüyorum. Bunların dışında bence en büyük hak olarak anne baba sevgisi sunuyoruz. Özgürce oyun oynamasına izin veriyorum. Mesela legolarla oynamayı çok sever çoğu zaman birlikte legolarla oynarız.'*

Annelere 'Sizce en önemli çocuk hakkı hangisidir?' sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6. Annelerin en önemli gördükleri çocuk hakkına ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Sevme sevilme hakkı	5
Eğitim hakkı	4
Yaşama hakkı	3
Oyun hakkı	2
İfade özgürlüğü hakkı	2
Sağlık hakkı	1
Korunma hakkı	1
Barınma hakkı	1

Annelerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar değerlendirildiğinde genel olarak en önemli gördükleri çocuk hakkı için tek bir hak ifade etmek yerine birkaç çocuk hakkını belirttikleri saptanmıştır. Tablo 6 incelendiğinde, anneler tarafından en önemli görülen hakların sırasıyla sevme sevilme hakkı (5), eğitim hakkı (4), yaşama hakkı (3), oyun hakkı (2), ifade özgürlüğü hakkı (2), sağlık hakkı (1), korunma hakkı (1) ve barınma hakkının (1) olduğu görülmektedir.

Annelerin bu soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplara ait örnekler aşağıda sunulmuştur.

K.4. 'En önemli çocuk hakkı bence oyun ve eğitim hakkıdır. Çünkü çocuklar oynayarak öğreniyorlar. Ne kadar oyun oynamasına izin verirsek o kadar da bilgi edinme şansı veriyoruz. Mesela anaokulunda da çocuklara oyun oynayarak öğretiyorlar.'

K.6. 'En önemli çocuk hakkı bence birey olduğu için saygı duyma ve onu sevmektir. Çünkü saygı duyarsam bana her şeyi daha düzgün aktarır, yaptığı yanlış bile benimle paylaşır.'

Annelere yöneltilen 'Çocuğunuzun herhangi bir hakkının yendiğini düşündüğünüzde onun hakkını korumak için neler yaparsınız?' sorusuna ilişkin alınan cevaplar değerlendirilerek aşağıdaki Tablo 7. de sunulmuştur.

Tablo 7. Annelerin çocuklarının haklarının ihlal edildiği durumlarda izleyeceği yollara ilişkin görüşler

Kategoriler	f
Çocuğun kendi hakkını korumasını sağlama	6
Yetkili kişi/kişiler ile görüşme	4
Hak ihlalini yapan kişi ile görüşme	3
Hukuksal yollara başvurma	1

Tablo 7'e göre verilen cevaplara ilişkin kategoriler incelendiğinde annelerin çocuklarının haklarının ihlal edildiği durumlarda onların haklarını korumak adına izleyecekleri yolların sırasıyla; çocuklarının kendi haklarını korumasını sağlama (6), yetkili kişi ya da kişiler ile görüşme (4), hak ihlalini yapan kişi ile görüşme (3) ve hukuksal yollara başvurma (1) olduğu görülmektedir.

Annelerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

K.5. 'Çocuğumla konuşurum, ona anlatırım. Kendi hakkını kendisinin savunmasını isterim.'

K.9. 'Hakkını yiyen kişiyle konuşurum. Bunu yapmaması gerektiği ile ilgili konuşurum, çözmeye çalışırım durumu.'

K.12. 'Yetkili biri ile konuşmaya çalışırım. Örneğin; okulda gerçekleşiyorsa öğretmeni ile konuşup iletişime geçerim, ne olduğunu anlamaya ve durumu çözmeye çalışırım. Çocuğumun hakkını her zaman savunurum.'

Annelere yöneltilen 'Ülkemizdeki çocukları düşündüğünüzde sizce çocuklar en çok hangi hakkını kullanabiliyor? / Kullanamıyor?' sorusuna ilişkin verilen cevaplar değerlendirilerek Tablo 8. de belirtilmiştir.

Tablo 8. Ülkemizdeki çocuklar açısından en çok kullanılabilen ve kullanılmayan çocuk haklarına ilişkin görüşler

Kullanılan haklara ilişkin görüşler	
Kategoriler	f
Eğitim hakkı	4
Oyun hakkı	4
Yaşama hakkı	2
Barınma hakkı	1
Sevme sevilme hakkı	1

Kullanılmayan haklara ilişkin görüşler	
Kategoriler	f
Eğitim hakkı	3
Sevme sevilme hakkı	3
İfade özgürlüğü hakkı	3
Yaşama hakkı	1
Korunma hakkı	1
Oyun hakkı	1

Tablo 8' e göre verilen cevaplara ilişkin kategoriler incelendiğinde, anneler tarafından ülkemizdeki çocukların en çok kullanabildikleri düşünülen hakları sırasıyla; eğitim (4), oyun (4), yaşama (2), barınma (1) ve sevme sevilme (1) haklarının olduğu, ülkemizdeki çocuklar tarafından en çok kullanılmadığı düşünülen hakların ise sırasıyla; eğitim (3), sevme sevilme (3), ifade özgürlüğü (3), yaşama (1), korunma (1) ve oyun (1) haklarının olduğu görülmektedir.

Anneler tarafından bu soruya verilen yanıtlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

K.10. 'En çok oyun oynama hakkını kullanabildiklerini düşünüyorum. Çünkü çocuklar her durumda oyun yaratırlar. Çocukların en çok kullanamadıkları hakları ise bence maddi yetersizliklerden dolayı eğitim hakkıdır.'

K.3. 'Bence en çok eğitim hakkını kullanıyorlar zorunlu olduğu için. Kullanamadıkları hakları ise bence yaşama hakkı. Çünkü birçok çocuk şiddete maruz kalıyor hatta öldürülüyor.'

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile alan yazın birlikte değerlendirilerek tartışılmıştır.

Araştırma sonucuna göre katılımcı olan tüm annelerin çocukların haklarının varlığını kabul edip, çocuk haklarının olması gerektiği yönünde ortak bir görüş bildirdikleri görülmektedir. Kızırlamak ve Ersoy (2015) tarafından annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada da annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılarak çocuklarının hakları olduğuna ilişkin temel bilgi ve farkındalıklarının olduğu görülmüştür. Tarihsel süreçte çocuk hakları konusunda yaşanan gelişmeler sonrası ebeveynlerin bu hakların varlığının bilincinde olmaları; toplumun geleceği olan çocukların yaşam sürecinin tam bir iyilik halinde sürmesi ve gelişimsel olarak desteklenmesi sürecinde oldukça önemlidir. Sonuçta her çocuğun ayırım gözetmeksizin temel hak ve özgürlüklerden, sosyal ve ekonomik haklardan yararlandırılması gerekmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001). Araştırmaya katılan annelerin çocuk haklarının ne olduğu yönündeki tanımlarına bakıldığında ise büyük çoğunluğun çocuk haklarının; çocukların güvenli yaşamasını sağlayan haklar ve çocukların istek ve görüşleri dile getirebilme özgürlüğü olarak tanımlamaları sonucu genel olarak özgürlük ve güvenli bir yaşama vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Sonuç olarak Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de çocukların çeşitli özgürlüklerden yararlanarak güvenli bir yaşam sürebilmeleri sağlayan pek çok madde bulunmaktadır. Bu açıdan annelerin yapmış olduğu çocuk hakları tanımı ile ilgili sözleşme içerisinde bulunan bazı maddelerin örtüştüğü söylenebilmektedir.

Annelerin çocukların sahip olması gerektiğini düşündükleri haklara bakıldığında ise çocukların en çok sevmeye sevilme hakkına sahip olmaları gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Anneler tarafından çocukların sevmeye sevilme hakkına sahip olmaları gerektiğinin bilincinde olunması çocukların temel ihtiyaçlarından biri olan sevgi ihtiyacının giderilmesi açısından da önemli bir durumdur. Anneler tarafından çocukların sahip olması gerektiğini düşündükleri hakların neden önemli olduklarına ilişkin verilen cevaplarda ise ortak olarak çocukların özgüvenli, sağlıklı ve iyi eğitilmiş bireyler olabilmeleri için önemli görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada, annelerin çocuk haklarını tek kelime ya da kavram ile ilişkilendirilmeleri istendiğinde en çok koruma kelimesi ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel amaçlarından biri çocukları korumaktır (Gültekin, Gürdoğan Bayır, Balbağ, 2016). Bu bakımdan annelerin ilişkilendirdikleri koruma kelimesi ile ilgili sözleşmenin temel amacının doğrudan örtüştüğü söylenebilmektedir.

Annelerin çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları ve konuyla ilgili bilgilerin edinildiği bilgi kaynaklarının neler olduğu incelendiğinde tüm annelerin konu ile ilgili bilgi sahibi oldukları ve annelerin yarıya yakınının bu bilgileri sosyal medya aracılığı ile elde ettikleri görülmüştür. Teknolojinin hızla gelişmesi ve sosyal medya kullanıcı sayısının gün geçtikçe artmasının sonucu olarak sıklıkla kullanılan sosyal medyanın, ebeveynlere hızlı ve kolay bir şekilde bilgi edinme imkanını sağladığı söylenebilmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin yapılan çalışmada da

ebeveynler tarafından çocuk hakları konusunda bilgi alınan kaynakların sırasıyla internet, televizyon, okul, seminer, sosyal medya gibi farklı pek çok kaynağın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kesayak, 2018).

Araştırmaya katılan annelerin kendi çocuklarına en çok tanımakta oldukları çocuk haklarının neler olduğu incelendiğinde, annelerin yarıdan fazlasının (9) ifade özgürlüğü hakkını 7 annenin oyun hakkını, 6 annenin ise çocuklarına eğitim hakkını tanıdıkları görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde Gür (2019) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin; çocukların seçim yapabilmeleri, düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri ve toplumda bir birey olabilmeleri adına hareket ettiklerini vurguladıkları görülmektedir. Dinç (2015) tarafından yapılan çalışmada da benzer olarak ebeveynler, çocukların düşüncelerini ifade etme, seçim yapabilme, karar verme ve başkalarına zarar vermedikleri sürece istediklerini yapabilme haklarına sahip olduklarından söz etmişlerdir.

Anneler tarafından en önemli görülen çocuk haklarının neler olduğuna bakıldığında, annelerin tek bir hak ifade etmek yerine pek çok hakkı önemli gördükleri ve bunun sonucu olarak en çok ifade edilen hakkın sevmeye sevilme hakkı olduğu görülmüş ve bunu eğitim ve yaşama hakkı gibi farklı haklar takip etmiştir. Ayrıca yapılan bu araştırmada anneler tarafından çocukların sahip olmaları gereken haklarının neler olduğuna yönelik sorulan soru kapsamında verdikleri sevmeye sevilme hakkı yanıtı ile bu bulgunun örtüştüğü görülmektedir.

Annelerin çocuklarının haklarının ihlal edildiği durumlarda izleyecekleri yollara ilişkin görüşleri incelendiğinde anneler, en çok çocuklarının kendi haklarını kendilerinin korumasını sağlama yönünde yanıtlar vermiş, annelerin bir kısmı yetkili kişi ya da kişiler ile bir kısmı ise ihlali yapan kişi ile görüşebileceğini ifade etmiştir. Hukuksal yollara başvurma ise tek bir anne tarafından dile getirilmiştir. Bu noktada anneler tarafından, çocukların da kendi haklarının bilincinde olarak bu hakların uygulanması ve korunması sırasında sorumluluk almalarının önemli görüldüğü ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizdeki çocukların en çok kullanabildikleri ve kullanamadıkları çocuk haklarının neler olduğuna ilişkin annelerin görüşleri incelendiğinde ülkemizdeki çocukların en çok eğitim ve oyun hakkını kullanabildikleri, en çok kullanamadıkları hakların ise yine eğitim ve sevmeye sevilme hakkı olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Annelerin verdikleri yanıtlara bakıldığında çocukların en çok eğitim hakkını kullanabildikleri yönünde görüş bildiren annelerin, ülkemizdeki zorunlu eğitim sürecini düşünerek bu hakkı belirttikleri; yine bu hakkın kullanılmadığı yönünde görüş bildiren annelerin ise maddi yetersizliklerden kaynaklı olarak çocuklar arasında alınan eğitimin kalitesi açısından farklılıklar olabildiği düşüncesiyle bu hakkı belirttikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukların en çok oyun oynama hakkını kullanabildikleri yönünde yanıt veren annelerin ise oyun hakkının varlığının bilincinde olarak çocukların zaman mekan fark etmeksizin her koşulda oyun oynama potansiyeline sahip olmalarını düşünerek bu hakkı belirttikleri anlaşılmaktadır.

3-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; özellikle ailelere, anne-baba adaylarına, öğretmenlere kısacası çocuğun yaşamına etki edebilecek herkese çocuk hakları konusunda farkındalık yaratmak ve konu hakkında yaşanan güncel gelişme ve yenilikler doğrultusunda çeşitli yazılı ve görsel medya araçları yardımıyla bilinçlendirilme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi önerilebilir. Ayrıca özellikle çocukların var olan haklarının bilincinde olabilmeleri, bu hakların uygulanma ve korunmasında etkili olabilmeleri adına erken çocukluk döneminden itibaren konu ile ilgili çocuklara yönelik çeşitli eğitim programlarının uygulanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi, 151.
- Akyüz, E. (2000). Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akyüz, E. (2011). Çocuk hukukunun gelişimi ve çocuk koruma sisteminin değerlendirilmesi. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Yetişkin Bildirileri Kitabı 2, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Deb, S. ve Mathews, B. (2012). Children's rights in India: Parents' and teachers' attitudes, knowledge and perceptions. The International Journal of Children's Rights, 20/2, 241-264.
- Demir, O. Ö. (2017). Nitel araştırma yöntemleri. İçinde: Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ed. BÖKE K, Ankara: Alfa Yayınları, 286-318.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 3/1, 7-25.
- Durualp, E., Kadan, G. ve Durualp, E. (2017). Çocukların gözüyle çocuk hakları. ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi- Journal of Institute of Social Sciences, 8(2), 29-54.
- Gültekin, M., Gürdoğan Bayır, Ö. ve Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız var: çocukların gözünden çocuk hakları. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 971-1005.
- Gür, G. (2019). Ebeveynlerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin çocuk haklarına ilişkin görüş ve uygulamaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Howe, R.B. & Covell, K. (2005). Empowering children: Children's rights education as a pathway to citizenship. Canada: University of Toronto Press.
- Karaman-Kepenekci, Y. ve Aslan, C. (2011). Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kaya, S. Ö. (2011). Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kesayak, Y. (2018). Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Kızıllırmak, K. ve Ersoy, Ö. A. (2015). İlkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara örnekleme). Hacettepe University Faculty Of Health Sciences Journal, 2, 523-541.

- Kor, K. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Torun, F. ve Duran, H. (2014). Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 418-448.
- Tüysüzer, B. Ş. (2018). Okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi-Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Unutkan, Ö. P. (2008). İnsan hakları, çocuk hakları ve eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Washington. F. (2010) 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz Yayla, E. (2018). Genel kavramlarıyla çocuk hukuku. İçinde: Çocuk Hakları, Ed. Ceylan Ş, Ankara: Hedef Yayıncılık, 10-26.
- Yeşil, R. (2002). Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurtsever Kılıçgün, M. ve Oktay, A. (2011). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu . Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, 1-22.